МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Муниципальное казенное учреждение "Отдел образования городского округа город Стерлитамак Республики Башкортостан

Администрация городского округа город Стерлитамак Республики Башкортостан

МАОУ "СОШ №34"

РАССМОТРЕНО	СОГЛАСОВАНО	УТВЕРЖДЕНО
На заседании ШМО	Зам.директора	Директор МАОУ "СОШ №34"
________________	________________	________________
Резникова Ф.А. Протокол №1 от "30" августа 2023 г.	Гизатуллина Н.А. Приказ №313 от "30" августа 2023 г.	Мурашев И.М. Приказ №313 от "30" августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета "Родная (башкирская) литература"

для обучающихся 5-9 классов

Стерлитамак 2023

Аңлатма яҙыу

Төп дөйөм белем биреүҙең 5-9-сы кластар өсөн «Туған (башҡорт) әҙәбиәте» предметының яҡынса эш программаһы түбәндәге норматив-хоҡуҡи документтар нигеҙендә төҙөлдө:

1) Рәсәй Федерацияһы Конституцияһы;

2) 2012 йылдың 29 декабрендә ҡабул ителгән 273-ФЗ номерлы «Рәсәй Федерацияһында мәғариф тураһында» Федераль закон (төҙәтмәләр һәм өҫтәмәләр менән);

3) Рәсәй Федерацияһының 1991 йылдың 25 октябрендә ҡабул ителгән «Рәсәй Федерацияһы халыҡтары телдәре тураһында» 1807-1-се закон(төҙәтмәләр һәм өҫтәмәләр менән);

4) Төп дөйөм белем биреүҙең федераль дәүләт белем биреү стандарты (2021 йылдың 31 майында РФ Мәғариф министрлығының 287-се бойороғо менән раҫланған);

5) Төп дөйөм белем биреүҙең өлгөлө база белем биреү программаһы (Дөйөм белем биреүҙең Федераль мәғариф-методик ассоциацияһы ҡарары менән раҫланған, 2022 йылдың 18 мартындағы 1/22-се протокол);

6) Өлгөлө белем биреү программаһы (Дөйөм белем биреүҙең Федераль мәғариф-методик ассоциацияһы ҡарары менән 2020 йылдың 2 июнендә раҫланған (протокол № 2/20).

Программа туған башҡорт телен белмәгән һәм һөйләшкән уҡыусылар өсөн тәғәйенләнгән.

Программа федераль дәүләт белем биреү стандарты методикаһы буйынса система-эшмәкәрлек алымына нигеҙләнгән.

«Туған (башҡорт) әҙәбиәте»нән белем биреүҙең маҡсаты - башҡорт әҙәбиәтенең (мәҙәниәтенең) рухи-әхлаҡи ҡиммәттәре, Рәсәй халыҡтарының башҡа милли әҙәбиәттәрее (мәҙәниәттәре) ҡиммәттәре менән танышыу аша шәхесте тәрбиәләү һәм үҫтереү; уҡыусыларҙың эстетик зауығын, ижади һәләттәрен үҫтереү, уларҙың дөйөм уҡыу мәҙәниәте һәм нәфис әҙәбиәт үҙенсәлектәре тураһындағы фекерҙәрен формалаштырыу.

«Туған (башҡорт) әҙәбиәте» предметын уҡытыуҙың бурыстары:

– Башҡортостандың берҙәм тарихи-мәҙәни мөмкинлеге шарттарында башҡорт халҡының әҙәби мираҫы менән таныштырыу, республиканың бөтә халыҡтары мәҙәниәттәре менән диалог булдырыу;

– тарихи, мәҙәни, әхлаҡи, эстетик ҡиммәттәрҙе быуындан быуынға тапшырыуҙа тыуыуған башҡорт әҙәбиәтенең ролен аңлатыуу;

– башҡорт әҙәбиәтенең һәм милли тарихтың үҙ-ара бәйләнешен асыҡлау, башҡорт халҡының матди һәм рухи мәҙәниәтен туған әҙәбиәттә сағылдырыуҙың конкрет милли формаларының төрлөлөгө тураһындағы фекерҙәр формалашыуы;

– Башҡортостан һәм Рәсәй Федерацияһының башҡа халыҡтары әҙәбиәттәренең, үҙ-ара йоғонтоһо, төрлө әҙәби бәйләнештәр тура һында белем алыу;

– башҡорт әҙәбиәтенә һалынған мәҙәни-әхлаҡи белемдәрҙе үҙләштереү; уҡылғандар тураһында фекер йөрөтә һәм баһалай белеү, улар буйынса яҙма текстар төҙөргә өйрәнеү;

– көндәлек тормошта һәм белем алыу процесында башҡорт әҙәбиәте әҫәрҙәре менән аралашыу тәжрибәһен формалаштырыу;

– башҡорт әҙәбиәте әҫәрҙәрен уҡыуҙың өҫтөнлөгөн билдәләү һәм уҡыу буйынса үҙ аллы планлаштырыу тәжрибәһен туплау;

– донъяны танып белеүҙе, кеше менән йәмғиәт араһындағы мөнәсәбәттәрҙе аңлау, күп яҡлы диалог сараһы булараҡ башҡорт әҙәбиәте әҫәрҙәрен системалы рәүештәуҡыутәжрибәһен формалаштырыу;

– төрлө мәғлүмәт сығанаҡтары менән эшләү оҫталығын үҫтереү, интернеттан эҙләү, унаналынған материалдарҙы анализларға өйрәтеү;

– әҫәрҙәрҙәкүтәрелгән проблемаларҙы һәм уларҙың художестволы хәл ителешен, авторҙың позицияһына аңлатма биреү һәм сәнғәт әҫәрҙәрен, уларҙың

фрагменттарын, образдарын һәм проблемаларын үҙ-ара, шулай уҡ башҡа сәнғәт әҫәрҙәре менән сағыштырыу нигеҙендә улар буйынса үҙ ҡарашын формалаштырыу;

– тарихи-әҙәби процесс тураһында фекерҙәр формалаштырыу өсөн; кәрәкле мәғлүмәтте төрлө сығанаҡтарҙан эҙләү, уларҙы тәнҡитле һәләтен үҫтереү.

Уҡытыу курсының йөкмәткеһе

5-се класс

Көҙ

Башҡорт халыҡ ижады. Әкиәттәр. Башҡорт халыҡ әкиәттәре «Әминбәк», «Аҡъял батыр».*Әҙәбиәт теорияһы:* халыҡ ижады төрҙәре, ауыҙ-тел ижады.Әкиәт жанры тураһында төшөнсә.Тыуған ил,тыуған төйәккә иңлектәр. арналған әҫәрҙәр. Т. Ғәниева. «Уралиә тигән ил». С. Муллабаев «Шатлыҡлы иртә». Б. Бикбай. «Туған тел». А.Йәғафәрова «Яҡшылыҡ». Н. Әминева «Тыуған ер». «Башҡортостан тауҙары» (белешмә). «Тыуған ер» (ҡобайр). Ф. Рәхимғолова "Мин – Башҡортостандан!". Ә.Вахитов«Аҡһаҡал васыяты». Р. Ниғмәти. « Йәмле Ағиҙел буйҙары». Ғарипов Р. «Торналар». Б. Ноғоманов. «Йәйбикәменән Көҙбикә» («Йылбабайҙыңдүрт ҡыҙы» әкиәтенән өҙөк). Иҫәнғолов. Ф. «Йылмайыу». Ғ. Хисамов. «Аҡъяурын сал бөркөт».

Әҙәбәбиәт теорияһы: Сағыштырыу, синоним, антоним,омоним тураһында төшөнсә.

Ҡыш

Башҡорт ауыҙ-тел ижадында (мәҡәлдәр, әйтемдәр, йомаҡтар). Башҡорт халыҡ йырҙары. Түбәнге кластарҙа алынған белемдәрҙе ҡабатлау һәм тәрәнәйтеү.*Әҙәбиәт теорияһы:*Мәҡәлдәр, әйтемдәр, йомаҡтарға төшөнсә.Ҡышҡы тәбиғәт тураһындағы әҫәрҙәр. Әлибаев С. «Ҡыш». Н. Мусин. «Ҡоралайҙар». Әхмәҙиев В. «Ҡышҡы урманда».

*Әҙәбиәт теорияһы: Хикәйә тураһында төшөнсә.*Башҡорт халыҡ әкиәттәре. «Ҡамыр батыр», «Ҡәмән менән Сәмән, картуф сәскән Сәлмән».

Яҙ

Яҙ һәм яҙғы эштәр (башланғыс кластарҙа алынған белемде ҡабатлау һәм тәрәнәйтеү) тураһында әҫәрҙәр. Р. Назаров "Яҙ килә". Хисмәтуллин З. «Сыйырсыҡ». С. Әлибаев «Яҙҙы кем алып килгән?» М. Кәрим. «Һеңлемден төшө». К. Даян. «Торналар».

Әҙәбиәт теорияһы. Йәнләндереү. Фразиологик берәмектәр. Башҡортостан ҡоштары. Б. Ноғоманов. «Ҡарһылыу менән Яҙһылыу». Еңеүселәр. А. Игнбаев «Еңеү көнө». К. Мәргән. «Ҡурайсының үлеме». Р. Ниғмәти. «Еңеүселәргә дан!». Мәҫәлдәр. М. Ғафури. « Һарыҡты кем ашаған?» Л. Толстой. «Ике иптәш». *Әҙәби теория:* Мәҫәл һәм аллегория тураһында төшөнсә.

Йәй

Йәйге көндәр көтә. З. Муллабаев. «Йомарт йәй». З. Хисмәтуллин «Урман ҡунағы». С. Агиш. «Турыҡай».

6-сы класс

Уҡыу — белем шишмәһе

Ә. Әхмәт-Хужа«Алмаш үҫә». У.Кинйәбулатов. Уҡытыусыма. Дәүләтбирҙина Т. «Миҙгелдәр».

Уҙған ғүмер – ҡалған хәтер

Минең йырым — Башҡортостан! З. Биишева «Башҡортостан». Р. Ғарипов "Дан һиңә, дан, Башҡортостан!" Ф. Туғыҙбаева. «Эй яҙмышым минең – Башҡортостан!». С. Бабич. «Башҡортостан». Ғ.Хөсәйенов «Мөҡәддәс». Тыуған ер тарихы. Н.Нәжми "Һинең ниндәй улыңмын мин?" Ә. Усманов. «Башҡорттарҙың хәрби хеҙмәте». Ғ. Хөсәйенов «Рудасы Исмәғил Тасим улы». Т. Ҡарамышева «Малайҙар». Л. Толстой. "Кешегә күпме ер кәрәк". Ә. Хәкимов «Еҙеүкәй янында» ("Һауыр ҡумта" романы буйынса).Әҙәбиәттә азатлыҡ хәрәкәте темаһы. Башҡорт ихтилалдары.Салауат Юлаев. Башҡорт әҙәбиәтендә

башҡорт ихтилалдары темаһы. М. Иҙелбаев «Хушлашыу». Р. Бикбаев «Салауат ҡылысы». С. Злобин. «Салауат Юлаев». Ғ. Ибраһимов. «Сапҡын».

Төньяҡ амурҙары

Башҡорт әҙәбиәтендә 1812 йылғы Ватан һуғышы темаһы. Рус-француз һуғышы тураһында бәйеттәр. Я. Хамматов «Төньяҡ амурҙары». Ҡаһым турә (1812 йылғы Ватан һуғышында башҡорт полктары башлығы тураһында легенда). *Әҙәбиәт теорияһы:* Бәйеттәр тураһында төшөнсә

Уралып яткан Уралтау

Буракаев Д. «Урал тауҙары» (мәғлүмәт). Башҡорт халыҡ йыры «Урал». Бикбаев Р. Уралыма. Я. Хамматов. «Самородок».

Башҡорт йолалары

Тәбиғәт менән берҙәмлектә. А. Ҡобағошов. «Ҡарға бутҡаһы тәмлеме?»
Ҡарамышева Т. Т. «Кәкүк сәйе». С. Агиш. «Ҡунаҡ һәм намыҫ». Ф. Туғыҙбаева. «Һыу юлы».

Башҡорттар китте һуғышҡа

Башҡорт халҡы геройҙары. Я. Хамматов. «Башҡорттар китте һуғышҡа» .Ҡ. Даян. «Шайморатов генерал». Ә. Бикчәнтаев «Бөркөт һауала үлә». Р. Насыров «Ил балаһы - Шәкирйән». Башҡорт халыҡ ижады. Башҡорт ауыҙ-тел ижады. Әкиәттәр «Урал батыр», «Алдар менән шайтан». Көләмәстәр (анекдоттар). Әҙәби мираҫ. Ҡол-Ғәли. « Йософ ҡиссаһы». «Ҡармасан менән Сәрмәсән». С. Юлаев. «Бүгәсәүгә ҡушылып, ир-батырға ҡуш булып», «Ҡарабай менән Сарыбай».М. Акмулла. «Нәсихәттәр» .
Сәсәндәр ижады. «Һабрау», «Ҡобағош сәсән», «Байыҡ сәсән».*Әҙәбиәт теорияһы.* Архаизмдар, неологизмдар, варваризмдар тураһында төшөнсә.

Башҡортостандың халыҡ шағирҙары һәм яҙыусылары

Башҡортостандың халыҡ шағирҙары. М. Ғафури (биографик мәғлүмәт). "Бир ҡулыңды!" М. Кәрим *(*биографик мәғлүмәт*)*. "Өсөнсө көн тоташ ҡар яуа". Р. Ғарипов (биографик мәғлүмәт*)*. «Аманат» *(*ҡобайырҙан өҙөк*)*. Р. Бикбаев *(*биографик мәғлүмәт*)*. «Халҡыма хат». Башҡортостандың халыҡ яҙыусылары.З. Биишева *(*биографик мәғлүмәт. «Сынаяаҡ уйнатыу» ("Кәмһетелгәндәр" романынан өҙөк). Ә. Хәкимов *(*биографик мәғлүмәт*)*. «Сәләх ҡарт» ("Туй" хикәйәһенән)

7-се класс

Боронғонан аманат

Халыҡ әкиәттәре. Башҡорт ауыҙ-тел ижады. Хайуандар тураһында әкиәттәр. «Етем төлкө». Тылсымлы әкиәттәр. «Алтын алма». Батырҙар тураһында әкиәттәр. «Алып Батыр». Көнкүреш әкиәттәре. «Алтын тамсы», «Һаранбай менән Зиннәт ағай».

Әҙәбиәт теорияһы: Аллегория, гипербола һәм литотғатураһынды төшөнсә.
Халыҡ хикәйәләре. Боронғо ырым-ышаныуҙарға нигеҙендә тыуған хикәйәләр «Етегән йондоҙ». «Ай менән Зөһрә». «Сыңрау торна». Башҡорттарҙың килеп сығышы тураһында хикәйәттәр. Үҫәргән. (Үҫәргән ырыуы башҡорттарының килеп сығышы тураһында легенда). «Ырғыҙ», «Йөрәктау.Топонимик хикәйәләр. «Ямаш һәм Йомаш ауылдары», «Мәмбәт ауылы тарихы». Ауылдар тарихы. Тарихи хикәйәләр. «Биксура», «Бошман-Ҡыпсаҡ батыр». Тормош-көнкүреш хикәйәләре. «Ғилмияза», «Зөлхизә». *Әҙәбиәт теорияһы:* Легенда һәм риүәйәттәргә төшөнсә..

Дуҫлыкта һәм берҙәмлектә — көс!

Тарихи йырҙар.Тыуған ил һәм халыҡтар дуҫлығы тураһында йырҙар. «Урал» (вариант), «Йәйләүек». 1773—1775 йылдарҙағы Пугачев ихтилалы тураһында йырҙар. «Салауат» (вариант). «Оло юл» (вариант). 1812 йылдағы Ватан һуғышы тураһында йырҙар. «Эскадрон», «Любизар». Кантондар тураһында йырҙар. «Ҡолой кантоны», «Абдулла Ахун». Ҡасҡындар тураһында йырҙар. «Буранбай», «Бейеш».
Көнкүреш йырҙары. «Зөлхизә», «Ғилмияза». Таҡмаҡтар. «Ҡармасан һәмСәрмәсән» («Һуңғы Һартай» әҫәре буйынса). Ноғман Мусин “Тайғаҡ баҫма”, Р. Байбулатов “Һарыбай” Гүзәл илем!Бикҡолов Ш. «Урман...». М. Ғафури. «Гөлдәр баҡсаһында». Ж. Кейекбаев (биографик белешмә). «Оморҙаҡ олатай», «Туғандар һәм таныштар»

(романдан өҙөк). Балалар уйыны. «Соҡор туп» (белешмә). Башҡорт милли кейеме. (белешмә). Игебаев А. "Онотманым һине ауылым!" М. Кәрим. «Ҡайын япрағы тураһында»

Ап-аҡ ҡарҙар яуа!

К. Кинйәбулатова. «Һаумы, аҡ ҡыш!».С. Әлибай. "Матур көн". Ғ. Туҡай. «Ер йоҡоһо». Ә. Әһлиуллин. «Биҙәкле сана». Ватанды һаҡлаусылар. Р. Шәкур. «Һаҡта тора илдең улдары». Ф. Аҡбулатова (биографик белешмә). «Атай икмәге». В. Исхаков. «Кеше күңеле — тәрән дарья». А. Баһуманов (биографик мәғлүмәт). «Юламан» «Ҡайҙа һин, генерал?» әҫәре буйынса))

Ғәзиздәрҙән, ғәзиз әсәләр!

Ғ. Зәйнәшева " Йырлайым әсәйем тураһында ". З. Алтынбаева «Әсә һүҙе». Ф. Исянғолов. (Биографик белешмә) «Бер йомғаҡ май ». Ә. Бикчәнтәев «Яраланған бүре күҙҙәре». Г. Яҡупова (биографик мәғлүмәт). «Мейес әбей». Н. Игеҙйәнова «Өйрөлмәк»

Их, күңелле яҙ килә!

Р. Ниғмати. «Яҙ килде, яҙ!». М. Йәлил. «Йырҙарым» М. Ғафури. «Болон» Х. Назар. «Йәйге йәшен». Тыуған ерҙең ауазы. Һ.Дәүләтшина (биографик мәғлүмәт). «Айбикә». Ю. Ухсай. «Болоттар». К. Аралбай. «Башҡорт теле». М. Кәрим. «Әсҡәт Искәндәре» ("Оҙон-оҙаҡ бала саҡ" повесынан өҙөк). С. Әлибай. «Ямғыр теләү»

8-се клас

Мәктәп — белем шишмәһе!

Белемгә юл. С. Әлибаев «Мәктәп юлы!». Н. Мусин. «Һабаҡ».

Көҙ - эш һәм муллыҡ миҙгеле.

Икмәк — илдең байлығыР. Ханнанов «Икмәк ҡәҙере». Р. Өмөтбаев «Әмир баҫыуы»». *Әҙәбиәт* . Композицияға төшөнсә

Уҡытыусы — ниндәй гүзәл исем!

Мәңгелек һөнәр. Р. Ғарипов. Уҡытыусыма. Р. Шаммас. «Күперһеҙ йылғалар».

Салауат батыр ир ине

Салауат Юлаев халыҡхәтерендә. Ф. Рәхимғолова «Салауат». Т. Дәүләтбирҙина «Салауат рухы». Кузбеков Ф. «Яу оранықбит һин, Салауат!». Я. Хамматов. (биографикбелешмә) «Салауат».

Ҡыш

Ҡышҡы пейзаж. Ш. Бабич (биографик мәғлүмәт). «Ҡышҡы юлда». Б. Рафиҡов. (биографик белешмә) «Бүреләр». И. Теләүмбәтов «Моралым таңы». О. Перовская «Мишка».

Данлы йылдар, шанлы йылдар

Еңеүгә юл. М. Кәрим. «Үлмәҫбай». Н. Ғәлимов. «Яуҙан ҡайтҡан ҡурай».

Р. Өмөтбаев «Башҡорттар китте һуғышҡа». *Әҙәбиәт теорияһы:* Лирик-эпик поэмаларҙың үҙенсәлектәре. Психологизм күренеше В. Шукшин. «Ҡайғы». Х. Назар. «Өс һүҙ».М. Ямалетдинов «Иман». З. Ғәлимов«Ялан сәскәләре»

Шаулап-гөрләп яҙ килә!

Әсәйем –күңел ҡояшым.Ш. Бикҡолов (биографик мәғлүмәт). «Әсәйемдең кәңәштәре».Т. Ғиниәтуллин «Әсә һәм бала». Яҙғы хикәйәләр. Р. Ғарипов «Яҙғы йыр». З. Ураҡсин «Алмағас». Р. Сафин «Тол ҡатындар һәм аяҡһыҙҙар бейеүе»

Тыуған ерем - Уралым

Тыуған ер байлығы. К. Аралбай «Ете һүҙ ер тураһында». Б Бикбай. «Ер». Ж. Кейекбаев. «Урал тураһында ҡобайыр». Н. Мусин. «Һуңғы алыш». М. Уразаев «Еҙ ҡурай ». А. Йәғәфәрова «Кескәй шишмә». Ф. Рәхимғолова Ф. «Бал корто һәмкүбәләк». Ш. Янбаев. «Дегәнәк». Р. Солтанғәрәев «Һуңғы һунар». Ә.Хәмәтдинова «Йәшел дарыухана».

9- сы класс

Тере шишмәләр

Туған телем. Р. Ғарипов «Тел». Б. Бикбай. «Тере шишмәләр». Р. Мифтахов «Мираҫ». Т. Ҡарамышева «Һүҙ». И. Хәлимов «Төнгө моң».

Кендегемде киҫкән ер

Р. Мифтахов «Күрҙем һине». К. Шафиҡова «Тыуған яҡ». И. Абдуллин. "Үҙ яғыма ҡайтһам". Х. Туфан. «Ҡыр ҡаҙҙары». З. Вәлиди Туған «Тыуған төйәгемдә» ("Хәтирәләр" китабынан). Нәзәкәтле тәбиғәт. М. Әбсәләмов «Йомагужа тирәктәре». Ф. Аҡбулатова «Тәбиғәт беҙҙең ярҙамда мохтаж» (мәғлүмәт). А. Ғарифуллина «Гөрләүек». З. Алтынбаева «Балан». Башҡорт әҙәбиәтендә экологик проблемалар. Д. Шәрәфитдинов. «Йылға бағыры».Ф. Ғазин «Ҡырау тейһен әйҙә..». М. Кәрим. «Айыу мажаралары». В. Ғүмәров «Башҡорт халыҡ медицинаһында дарыу үҫемлектәре».

Р. Каһир. «Алтын тамыр». К. Аралбай. «Янғантау». *Әҙәбиәт теорияһы:*Әҙәби төрҙәр тураһында төшөнсә (эпос, лирика, драма).

Данлы тарих

Үткән быуын кәңәштәре.Бейеш Ә. «Башҡорт халҡының азатлыҡ өсөн тарихы».

Ш. Бабич. (биографик белешмә) «Халҡым өсөн». Б. Рафиҡов. «Һөйәнтүҙ фажиғәһе».

Г. Хисамов (биографикбелешмә) «Алдар менән Тәфтиләү». *Әҙәбиәт теориһыя:* Роман жанры тураһында төшөнсә. Тарихи-әҙәби ҡомартҡылар булараҡ башҡорт шәжәрәләре. Юрматы ырыуы шәжәрәһе. «Байыҡ сәсәндең Салауат батырға әйткәне». Ш. Юлаев. «Яу». М. Аҡмулла. «Инсафлыҡ».

Батыр һәм тоғро ат

С. Ярмуллин «Башҡорт аты». Т. Ғиниәтуллин «Буян». Р. Өмөтбаев «Ғилмишәриф» («Атлы башҡорт» повесы буйынса).Ғ. Вәлиуллин (биографик мәғлүмәт). «Ҡәлғә хужаһы һәм тоҡон». *Әҙәбиәт теорияһы: Повесть тураһында төшөнсә.*Күңелле уйындар һәм ярыштар.Байрамдарыбыҙ тарихынан. З. Әминев «Башҡорт һабантуйы». Д. Мәһәҙиев«Науруз байрамы».Курай моңо милләт тарихында.М. Ямалетдинов Мираҫ. Ш. Бабич. «Ҡурайҡайға». Ҡ. Аралбай. «Мәшһүр ҡурайсы». Р. Солтангәрәев (биографик мәғлүмәт). «Ишмулла ҡурайсы». А. Айтҡолов (биографик мәғлүмәт).

*Әҙәбиәт теорияһы: Әҙәбиәт ғилеме тураһында төшөнсә.*Ватанды һаҡлау.Мифтахов Р. «Ҡалҡан». Назаров Р. «Һалдат». Р. Хисаметдинова «Малайҙар армияға китә». М. Ямалетдинов «Һалдат итектәре». И. Кинйәбулатов Бородино. Ә Үтәбаев. «Һаҡмар аға бит».Н. Асанбаев (биографик белешмә) «Ҡыҙыл паша»

Еңеү көнө

Ә. Моратов. «Тере хәтер». Р. Мифтахов «Боҙлоҡуҙ». Н. Нәжми (биографик белешмә). " Ҡайтманығыҙ тыуған ерегеҙгә". Йәлил М. "Ышанма". А. Мәһәҙиев. «Еңеү менән ҡайтҡан».Й. Кейекбаев. «Зөбәй Үтәғолов».М. Кәрим. «Малайҙар».Ш. Янбаев. «Йәнекәй ҡарт». *Әҙәбиәт теорияһы:Әҙәби процесс тураһындатөшөнсә.*

Уҡыу курсын үҙләштереү һөҙөмтәләре

Шәхси һөҙөмтәләр:

«Туған (башҡорт) әҙәбиәте» белем биреү предметын төп дөйөм белем биреү кимәлендә үҙләштереүҙең шәхси һөҙөмтәләре традицион рус социаль-мәҙәни һәм рухи-әхлаҡи ҡиммәттәренә, йәмғиәттә ҡабул ителгән тәртип ҡағиҙәләренә һәм нормаларына ярашлы белем биреү һәм тәрбиә эшмәкәрлеге берҙәмлегендә өлгәшелә, үҙ-үҙенде белеү, үҙ-үҙенде тәрбиәләү һәм үҙ-үҙеңде үҫтереү, шәхестең эске йөкмәткеһен формалаштырыу процестарына булышлыҡ итә.

Программаны үҙләштереүҙең шәхси һөҙөмтәләре уҡыусыларҙың ыңғай ҡиммәткә ынтылыш йүнәлеш алырға әҙерлеген һәм электрон нигеҙҙә үзенең тәжрибәһен киңәйтеүҙе, белем алыу эшмәкәрлегенең төп йүнәлештәрен тормошҡа ашырыу процесын сағылдырырға тейеш.

Гражданлыҡ белеме:

– гражданлыҡ бурыстарын үтәргә әҙер булыу һәм үҙ хоҡуҡтарын тормошҡа ашырыу, башҡа кешеләрҙең хоҡуҡтарын, иректәрен һәм законлы мәнфәғәттәрен хөрмәт итеү;

– ғаилә, мәғариф ойошмалары, урындағы йәмәғәтселек тормошонда әүҙем ҡатнашыу, тыуған төйәктәге, илдәге хәлдәрҙән хәбәрҙар булыу һәм уларҙы башҡорт телендә яҙылған әҙәби әҫәрҙәрҙә сағылдырылғанситуациялар менән сағыштырып анализлай һәм баһалай белеү;

– экстремизм, дискриминация кеүек күренештәрҙе кире ҡағыу;

– төрлө социаль институттарҙың кеше тормошонда ролен аңлау; күп мәҙәниәтле һәм күп конфессиялы йәмғиәттә граждандарҙың төп хоҡуҡтары, иректәрен һәм бурыстарын тәьмин итеүсе социаль нормаларҙың һәм шәхес-ара мөнәсәбәттәр ҡағиҙәләренең идеяһы, башҡорт әҙәбиәте әҫәрҙәрендә ләсалышынкүреү;

– төрлө уртаҡ эшмәкәрлеккә әҙерлек, үҙ-ара аңлашыуға ынтылыш һәм үҙ-ара ярҙам; мәктәптә үҙидаралыкта әүҙем ҡатнашыу;

– гуманитар эшмәкәрлектә ҡатнашырға әҙер булыу (мохтаж кешеләргә ярҙам; ирекмәнлек);

Патриотик тәрбиә:

– күп мәҙәниәтле һәм күп конфессиялы йәмғиәттә кешеләрҙең гражданлыҡ үҙаңың берҙәмлеген таныу, илдә йәшәгән башҡа халыҡтарҙың араһында башҡорт теленең ролен аңлау;

– «Туған (башҡорт) әҙәбиәт» темаһы контексында башҡорт телен белеүгә, Рәсәй Федерацияһының тарихына һәм мәҙәниәтенә, башҡорт халҡының тарихына, мәҙәниәтенә ҡыҙыҡһыныу уятыу;

– башҡорт теленә, Тыуған ил — Рәсәй ҡаҙаныштарына, фәнгә, сәнғәткә, халыҡтың хәрби батырлығына һәм хеҙмәт ҡаҙаныштарына, ихтирамлы мөнәсәбәт тәрбиәләү;

– Рәсәй символдарын хөрмәт итеү, дәүләт байрамдары, тарихи мираҫҡа, тәюиәғәт ҡомарткыларына, тыуған илендә йәшәгән төрлө халыҡтарҙың традицияларына һаҡсыллыҡ һәм ихтирам тәрбәиәләү;

рухи-әхлаҡи тәрбиә:

– төрлө ситуацияларҙа әхлаҡи ҡиммәттәргә һәм нормаларға өҫтөнлөк биреү;

– тәртибеңде, һөйләгән һүҙҙәреңде, ҡылған ҡылыҡтарыңды шулай уҡ башҡа кешеләрҙең ҡылыҡтарын әхлаҡи-хоҡуҡи нормалар күҙлегенән баһаларға әҙер булыу;

– социаль ғәмәлдәрҙе ҡәтғи кире ҡағыу;

– үҙең һәм йәмәғәтселлек алдынды шәхестең азатлығы һәм яуаплылығы мәсьәләһен алғы планға ҡуйыу;

Эстетик тәрбиә биреү:

– сәнғәттең төрлө төрҙәрен, традицияларҙы, үҙ халҡындын һәм башҡа халыҡтарҙың ижадын тәрән аңлау һәләтен үҫтереү;

– сәнғәттең эмоциональ йоғонтоһон аңлау; аралашыу һәм үҙ-үҙеңде танытыу сараһы булараҡ художество мәҙәниәтенең мөһимлеген аңлау;

– аралашыу сараһы булараҡ башҡорт теленең әһәмиәтен аңлау;

– ватан һәм донъя сәнғәтенең әһәмиәтен, этник мәҙәни традицияларҙың һәм халыҡ ижадының ролен аңлау;

– сәнғәттең төрлө төрҙәрендә үҙ-үҙеңде танытыуға ынтылыш тәрбиәләү;

физик тәрбиә, сәләмәтлек һәм эмоциональ именлек мәҙәниәтен формалаштырыу:

– уҡыу процесында тупланған тәжрибәһенә нигеҙләнгән тормоштоң ҡәҙерен аңлау;

– үҙ сәләмәтлегенә яуаплы ҡараш, сәләмәт йәшәү рәүешенә өҫтөнлөк биреү (сәләмәт туҡланыу, гигиена ҡағиҙәләрен үтәү, дәрестәрҙең һәм ялдарҙың тигеҙ режимы, даими физик әүҙемлек);

– насар ғәҙәттәрҙең (алкоголь, наркотиктар ҡулланыу, тәмәке тартыу) һәм физик һәм психик сәләмәтлеккә зыян килтереүҙең башҡа төрҙәре) эҙемтәләрен аңлау;

– хәүефһеҙлек ҡағиҙәләрен үтәү, шул иҫәптән интернет мөхитендә белем алыу процесында хәүефһеҙ тәртип булдырыу;

– көсөргәнешле хәлдәргә, үҙгәреп тороусы социаль мәғлүмәти һәм тәбиғи шарттарға яраҡлашыу, үҙ тәжрибәңә таяныу килеп тыуған ситуациянан сығыу һәм аңлау һәм артабан маҡсаттар төҙөү;

– үҙеңде, башҡаларҙы нисек бар шулай ҡабул итә алыу һәләте;

– үҙеңдең дә башҡаларҙың да эмоциональ торошон аңлап килептыуған хәлдән сығыу өсөн тейешле тел сараларын ҡулланыу, шул иҫәптән башҡорт телендә яҙылған әҙәби әҫәрҙәр миҫалдарына таяныу;

– уйланыу оҫталығын формалаштырыу, башҡаларҙың да хата яһауға хоҡуғын таныу;

Хеҙмәт тәрбиә:

– технологик һәм социаль йүнәлешле практик проблемаларҙы (ғаилә, мәктәп, ҡала, өлкә эсендә) хәл итеүҙә әүҙем ҡатнашыу, быңдай эшмәкәрлекте башлап ебәреү, планлаштырыу һәм үҙ аллы башҡарыу һәләте;

– төрлө һөнәрҙәрҙе һәм хеҙмәтте практик өйрәнеү, хеҙмәтте хөрмәт итеү һәм хеҙмәт эшмәкәрлеге һөҙөмтәләре менән ҡыҙыҡһыныу;

– шәхси һәм йәмғәт мәнфәғәттәрен һәм ихтыяждарын иҫәпкә алып, үҙеңдең тормош пландарын индивидуаль траекторияһын аңлы һайлау һәм төҙөү;

– киләсәккә пландарың тураһында һөйләү һәләте;

Экологик тәрбиә:

– тирә-яҡ мөхит өлкәһендәге проблемаларҙы хәл итеү, ғәмәлдәрҙе планлаштырыу һәм уларҙың тирә-яҡ мөхит өсөн мөмкин булған эҙемтәләрен баһалау өсөн социаль һәм тәбиғи фәндәр өлкәһенә ҡараған белемдәрен ҡулланыуға йүнәлеш биреү;

– экологик проблемаларға үҙ ҡарашын аныҡ, эҙмә-эҙлекле сағылдырыу һәләте;

– экологик мәҙәниәт кимәлен күтәреү, экологик проблемаларҙың глобаль характерын һәм уларҙы хәл итеү юлдарын аңлау;

– тирә-яҡ мөхиткә зыян килтереүсе ғәмәлдәрҙе, шул иҫәптән экологик проблемалар күтәргән әҙәби әҫәрҙәр менән танышҡанда барлыҡҡа килгән ғәмәлдәрҙе әүҙем кире ҡағыу;

– тирә-яҡ мөхиткә зыян килтереүсе ғәмәлдәрҙе әүҙем кире ҡағыу;

– тәбиғи, технологик һәм социаль мөхиттәрҙең үҙ-ара бәйлелеге шарттарында үҙеңден граждандлыҡ һәм ҡулланыусыролеңде аңлау;

– экологик практикала ҡатнашырға әҙер булыу;

фәнни белем ҡиммәттәре:

– үҙ эшмәкәрлегеңдә кешенең, тәбиғәттең һәм йәмғиәттең төп үҫеш законддары, кешенең тәбиғи һәм социаль мөхит менән мөнәсәбәттәре тураһындағы фәнни фекерҙәр системаһына йүнәлеш биреү;

– телде үҙләштереү һәм уҡыу мәҙәниәте, донъяны аңлау сараһы булараҡ уҡыу оҫталығы;

– мәктәптә тел өйрәнеүҙең үҙенсәлектәрен иҫәпкә алып ғилми-тикшеренеү эшмәкәрлегенең төп принциптарын үҙләштереү;

– булған тәжрибәне, күҙәтеүҙәрҙе, ғәмәлдәрҙе файҙаланп һөҙөмтәләргә өлгәшеү юлдарын камиллаштырыуға ынтылыштәрбиәләү;

Метапредмет һөҙөмтәләре:

Төп логик ғәмәлдәр:

– өйрәнеләһе объекттарҙың (художестволы текстарҙың, әҙәби геройҙарҙың һ.б.) үҙенсәлекле яҡтарын таба һәм ҡылыҡһырлаә белеү;

– классификацияның мөһим үҙенсәлеген табыу һәм әҙәби объекттарҙы шул нигеҙҙә классификациялау, уларҙы дөйөмләштереү, сағыштырыу һәм анализлау өсөн критерийҙарын билдәләү;

– текста ҡаралған әҙәби факттарҙа һәм күҙәтеүҙәрҙә ҡалыптарҙы һәм ҡапма-ҡаршылыҡтарҙы асыҡлау буйынса тәҡдим ителгән бурысты иҫәпкә алып;ҡалыптарҙы һәм ҡапма-ҡаршылыҡтарҙы асыҡлау критерийҙарын тәҡдим итеү;

– мәсьәләгә хәл итеү өсөн кәрәкле мәғлүмәттәрҙе асыҡлау;

– әҙәби күренештәрҙе һәм процестарҙы өйрәнеүҙә сәбәп-эҙемтә мөнәсәбәттәрен асыҡлау;

– дедуктив һәм индуктив һығымталар, аналогия буйынса һығымталар яһау, улар араһындағы бәйләнеш тураһында гипотезалар формулировкалау;

– төрлө текстар менән эшләгәндәмәсьәләне хәл итеү ысулын үҙ аллы һайлайбелеү(бер нисә вариантты сағыштырыу, үҙ аллы һайланған критерийҙарҙы иҫәпкә алып, уларҙың иң ҡулайлыһын файҙаланыу);

Төп ғилми-тикшеренеү эшмәкәрлеге:

– бирелгән һорауҙарҙы әҙәби белем алыуҙа танып белеүҙең тикшеренеү ҡоралы итеп ҡулланыу;

– үҙ фекереңде раҫлау, үҙ позицияңды яҡлау өсөн башҡаларҙың фекерҙәренең дөрөҫлөгө тураһында гипотеза булдырыу;

– үҙең үҙ аллы төҙөгән планға нигеҙләнеп, өйрәнеүҙең әҙәби объектының үҙенсәлектәрен, сәбәп-эҙемтә мөнәсәбәттәрен һәм объекттарҙың үҙ-ара бәйлелеген асыҡлау буйынса ҙур булмаған тикшеренеү үткәреү;

– күҙәтеү, тәжрибә үткәреү, тикшеренеүҙәр һөҙөмтәләре буйынса үҙ аллы дөйөмләштереүҙәр һәм һығымталар яһау; алынған һығымталарҙың һәм дөйөмләштереүҙәрҙең ышаныслылығын баһалау юлдарына эйә булыу;

– ваҡиғаларҙың артабанғы үҫешен һәм уларҙың эҙемтәләрен оҡшаш ситуацияларҙа күҙаллау, шулай уҡ уларҙың яңы шарттарҙа һәм контекстарҙа,(шул иҫәптән әҙәби әҫәрҙәрҙә) үҫеше тураһында фараздар яһау;

мәғлүмәт менән эшләү:

– тәҡдим ителгән белем биреү заданиеһын һәм билдәләнгән критерийҙарҙы иҫәпкә алып, әҙәби һәм башҡа мәғлүмәттәрҙе йәки сығанаҡтарҙан алынған мәғлүмәттәрҙе эҙләгәндә һәм һайлағанда төрлө ысулдарҡулланыу;

– төрлө төрҙәге һәм презентация формаларының әҙәби һәм башҡа сығанаҡтарҙан алынған мәғлүмәттәрҙе һайлау, анализлау,системалаштырыу һәм интерпретациялау;

– төрлө мәғлүмәт сығанаҡтарында оҡшаш дәлилдәр табыу (бер үк фекерҙе, версияны раҫлау йәки кире ҡағыу);

– әҙәби һәм башҡа мәғлүмәт менән таныштырыуҙың оптималь формаһын үҙ аллы һайлау һәм ябай схемалар, диаграммалар,төрлө графика һәм уларҙың комбинациялары ярҙамында күрһәтеү;

– әҙәби һәм башҡа мәғлүмәттең ышаныслылығын уҡытыусы тәҡдим иткән йәки үҙ аллы формулировкалаған критерийҙар буйынса баһалау;

– был мәғлүмәтте ныҡлы иҫтә ҡалдырыу һәм системалаштырыу.

Аралашыу:

– фекерҙәрҙе ҡабул итеү һәм формалаштырыу, аралашыу шарттарына һәм маҡсаттарына ярашлы хис-тойғоларҙы сағылдырыу;

– телдән һәм яҙма формала үҙ ҡарашыңды белдереү;

– һөйләшеп аралашыу сараларына эйә булыу, конфликтлы ситуацияларҙың тәүшарттарын белеү, әҙәби әҫәрҙәрҙә уларға аналогтар табыу, низағтарҙы йомшартырға, һөйләшеүҙәр алып барырға һәләтле булыу;

– башҡаларҙың ниәтен аңлау, әңгәмәсегә хөрмәт күрһәтеү һәм уларҙың ҡаршы позицияһын дөрөҫ ҡабул итеү;

– фекер алышыу барышында тикшерелә торған теманың асылы буйынса анығ һорауҙар биреү һәм белем биреү мәсьәләһен хәл итеүгә һәм аралашыуҙың ыңғай барышын һаҡлауға йүнәлтелгән фекерҙәр әйтеү;

– уларҙың фекерҙәрен диалогта ҡатнашҡан башҡаларҙыҡы менән сағыштырыу, позицияларҙың айырмаһын һәм оҡшашлығын асыҡлау;

– башҡарылған эш (әҙәби эксперимент, тикшеренеүҙәр, проект) һөҙөмтәләрен асыҡтан-асыҡ күрһәтеү;

– сығышыңдың форматын үҙ аллы һайлау, презентацияның маҡсаттарын һәм аудиторияның үҙенсәлектәрен иҫәпкә алып һәм уға ярашлы рәүештә иллюстратив материалдар ярҙамында телдән һәм яҙма текстар төҙөү;

Үҙеңдең эшмәкәрлегеңде ойоштороу:

– әҙәбиәт дәрестәрендә конкрет бер мәсьәләне хәл иткәндә команда менән (пар, төркөм, коллектив) һәм индивидуаль эшләүҙең өҫтөнлөктәрен ҡулланыу, заданиены хәл иткәндә төркөм менән үҙ-ара эш итеүҙең нәҡ ошо формаларын ҡулланыу кәрәклеген аңлатыу;

– колллектив уҡыу эшмәкәрлегенең маҡсатын билдәләү, уға сараларын күмәкләп төҙөү: ролдәрҙе бүлеү, килешеү, уртаҡ эш барышы һәм һөҙөмтәһе тураһында фекер алышыу;

Предмет һөҙөмтәләре:

— артабанғы рухи үҫешең өсөн башҡорт әҙәбиәтен уҡыуҙың һәм өйрәнеүҙең мөһимлеген аңлау; донъяны танып белеү һәм аңлау сараһы булараҡ системалы уҡыуҙың кәрәклеген формалаштырыу, кеше менән йәмғиәт араһындағы мөнәсәбәттәрҙе яраштырыу, улар араһында күп яҡлы диалог булдырыу;

— башҡорт әҙәбиәтен халыҡтың төп милли һәм мәҙәни ҡиммәттәренең береһе, тормошто белеүҙең айырым ысулы булараҡ ҡабул итеү;

— үҙ халҡының күренекле мәҙәниәт әҫәрҙәрен, рус һәм донъя мәҙәниәтен өйрәнеү нигеҙендә башҡорт әҙәбиәтенең коммуникатив һәм эстетик мөмкинлектәренасыҡлау;

— төрлө жанрҙарҙа телдән һәм яҙма формала үҙ фекерен раҫларға, рәсмиләштерергә, аналитик интерпретация характерындағы фекер алышыуҙа ҡатнашырға, буш ваҡыттарында әҙәби әҫәрҙәр уҡыуҙы аңлы рәүештә планлаштырырға һәләтле формалашкан эстетик зауығы булған квалификациялы уҡыусыны тәрбиәләү;;

— төрлө этномәҙәни традицияларҙы сағылдырған әҙәби әҫәрҙәрҙе аңлау һәләтен

үҫтереү;

— әҙәби текст менән фәнни, эшлекле, публицистик текстар араһындағы фундаменталь айырмаларҙы аңлау нигеҙендә тексты семантик һәм эстетик анализлау процедураларын үҙләштереү; уҡылғанды ҡабул итеү, анализлау, тәнҡитле баһалау һәм интерпретациялау, әҙәби әҫәрҙә сағылдырылған тормоштоң художестволы картинаһын эмоциональ ҡабул итеү генә түгел, интеллектуаль аңлау кимәлендә лә тормошҡа ашырыу оҫталығын формалаштырыу.

Тематик планлаштырыу

5-се класс

Бүлектәр	Сәғәт һаны
Минең туған телем	1
Беренсе сентябрь – Белем көнө	1
Башҡорт халыҡ ижады	2
Көҙгө күренештәр	1
Яҡшылыҡҡа – яҡшылыҡ менән яуап бир!	2
Тыуған ерем – иркә гөлөм	1
Дуҫлыҡ ҡәҙерен бел	2
Ҡышҡы тәбиғәт	2
Башҡорт халҡының ауыҙ – тел ижады	3
Хеҙмәтенә күрә – хөрмәте	2
Фронт һәм тылда ил азатлығы өсөн көрәш	3
Иң ҡәҙерле кешем – әсәйем	2
Йәмле яҙ, һағындыҡ һине!	3
Ҡырағай йәнлектәргә ҡарата йылы мөнәсәбәт	2
Халыҡ яҙыусыһы – Мостай Кәрим	2
Еңеүселәргә дан	2
Тәбиғәт һәм беҙ	2
Йәмле йәй	1

6-сы класс

Бүлектәр	Сәғәт һаны
Уҡыу-белем шишмәһе	1
Йырым минең - Башҡортостан	1
Уҙған ғүмер- ҡалған хәтер	1
Ил һаҡлап, азатлыҡ даулап	2

Төнъяҡ амурҙары	2
Утлы йылдар ауазы	1
Уралып ятҡан Уралтау	2
Ағиҙелкәй алҡын, һыуы һалҡын	2
Тау башында балҡый бер ҡала	2
Башҡорт йолалары	2
Башҡорт аштары	3
Әсәм теле- сәсән теле	1
Башҡорттар китте һуғышҡа	2
Башҡорт ауыҙ-тел ижады	3
Боронғо әҙәби ҡомартҡыларыбыҙ	1
Сәсәндәр ижады	2
Башҡортостандың халыҡ шағирҙары	4
Дуҫлыҡ менән көслөбөҙ	2

7-се класс

Бүлектәр	Сәғәт һаны
Халыҡ ижады. Әкиәттәр	3
Халыҡ хикәйәләре	3
Йырҙар, таҡмаҡтар	2
Алтын көҙ	2
Уҡыу-белем шишмәһе	2
Дуҫлыҡта – берҙәмлек	3
Хеҙмәте юҡтың – хөрмәте юҡ	2
Башҡортостан – ғәзиз ерем	4
Ил намыҫы-ир күңелендә	3
Ғәзиздәрҙән-ғәзиз әсәләр	3
Эх, күңелле яҙ килә	3
Тел -тере шишмә	2
Йәмле йәй	2

8-се класс

Бүлектәр	Сәғәт һаны
Мәктәп – белем шишмәһе!	3
Халыҡ ижады – халыҡ хазинаһы	2
Көҙ – хеҙмәт һәм байлыҡ миҙгеле	4

Башҡортостан – алтын бишегем	2
Салауат батыр – ир ине	4
Ҡыш	3
Данлы йылдар, шанлы йылдар	4
Әсәйем-күңел ҡояшым	3
Әҙәп барҙа – иман бар	2
Шаулап, гөрләп яҙ килә	2
Ай, Уралым, Уралым!	3
Йәй	2

9-сы класс

Бүлектәр	Сәғәт һаны
Тере шишмәләр	2
Кендегемде киҫкән ер	3
Төйәк булған тыуған ер	3
Данлы тарих	3
Рухи тамырҙарыбыҙ	3
Ир-егеткәй менән ат башы	3
Байрам,байрам	2
Уралымда үҫкән ,ай,ҡурайым	2
Ватанға хеҙмәт-изге бурыс	3
Айға ла ғына,көнгә тиңләмәйем	3
Мәңгелек ут	3
Берҙәмлек-мәңге һаҡлар хазина	3

Календарь - тематик планлаштырыу

5-се класс
(аҙнаһына 1 сәғәт)

№	Бүлектең,дәрестең темаһы	Сәғәт тәр һаны
	Минең тыуған телем – 1 сәғәт	
1	Тел – кешеләрҙең төп аралашыу ҡоралы.	1
	Беренсе сентябрь – Белем көнө. 1 сәғәт	
2	С.Муллабаевтың “Шатлыҡлы иртә” шиғырында Белем көнө.	1
	Башҡорт халыҡ ижады-2 сәғәт	

3	Б.Бикбай, Р.Ғариповтың шиғырҙарында туған телгә дан йыры.	1
4	Башҡорт халыҡ ижады . “Әминбәк” әкиәтенең идея -тематик йөкмәткеһе.	1
	Көҙгө күренештәр. 1 сәғәт	
5	К.Кинйәбулатованың “Көҙ еткәс”, Ф.Рәхимғолованың “Көҙгө Урал”шиғырҙарында көҙ темаһы. Сағыштырыу.	1
	Яҡшылыҡҡа – яҡшылыҡ менән яуап бир!- 2 сәғәт	
6	М.Кәримдең “Сыйырсыҡ балаһы” хикәйәһендә ҡоштарҙы һаҡлау темаһы.	1
7	А.Йәғәфәрованың “Яҡшылыҡ” әкиәтендә тәбиғәткә һаҡсыл ҡараш.	1
	Тыуған ерем – иркә гөлөм -1 сәғәт	
8	Н.Әминеваның “Тыуған ер” шиғырында, Р.Ниғмәтиҙең “Йәмле Ағиҙел буйҙары” поэмаһында тыуған ер матурлығы.	1
	Дуҫлыҡ ҡәҙерен бел- 2 сәғәт	
9	А.Йәғәфәрованың “Дуҫлыҡ менән шаярмайҙар” әкиәтендә дуҫлыҡ темаһы.	1
10	Ф.Исәнғоловтың “Хәмит күпере” хи, “Йылмайыу” әҫәрҙәрендә хеҙмәт темаһы. Образдарға характеристика	1
	Ҡышҡы тәбиғәт- 2 сәғәт	
11	С.Әлибаевтың“Ҡыш”, Ҡ.Даяндың “Шыршы” шиғырҙарында ҡышҡы тәбиғәттең матурлығы. Шиғри телмәр.	1
12	М.Кәримдең “Ҡыш бабай бәләкәй саҡта” әкиәтендә яҡшылыҡ һәм яманлыҡ темаһы.	1
	Башкорт халкының ауыҙ – тел ижады- 3 сәғәт	
13	”Аҡъял батыр”, “Ҡамыр батыр” әкиәттәрендә ир – егеттәргә образдарына хас ҡыйыулыҡ сифаттары.	1
14	Башҡорт халыҡ ижады. Мәкәлдәр һәм әйтемдәр.	1
15	Йомаҡтар. Таҡмаҡтар. Йырҙар.	1
	Хеҙмәтенә күрә – хөрмәте -2 сәғәт	
16	Р.Солтангәрәевтың “Эшләп ашаһаң” әҫәрҙәрендә файҙалы кеше булыу мәсьәләһе.	1
17	Ф.Туғыҙбаеваның “Яңы күлдәк” хикәйәһендә һөнәр һайлау темаһы.	1
	Фронт һәм тылда ил азатлығы өсөн көрәш- 3 сәғәт	
18	М.Кәримдең “Дан кәпәс түгел” әҫәрендә олатайҙар мираҫы.	1
19	Ә.Вахитовтың “Өс бөртөк бойҙай” хикәйәһендә тылда ил азатлығы өсөн көрәш.	1
20	Н.Мусиндың “Атайымдың өс һәнәге” хикәйәһенең идея-тематик йөкмәткеһе. Хикәйә жанры.	1
	Иң ҡәҙерле кешем – әсәйем- 2 сәғәт	
21	“Әсә йөрәге” ҡобайырында, Ф.Мөхәмәтйәновтың “Әсәйем ҡулы”, К.Кинйәбулатованың “Әсә күңеле” әҫәрҙәрендәге образдарға характеристика.	1
22	“Иң ҡәҙерле кешем – әсәйем” темаһына инша “Әсәкәйем – берҙән-берем”.	1
	Йәмле яҙ, һағындыҡ һине! -3сәғәт	
23	Р.Назаровтың “Яҙ килә” .Ҡ.Даяндың “Торналар”, Р.Ғариповтың ”Һабантурғай йыры” шиғырҙарында яҙ темаһы.	1
24	З.Хисмәтуллиндың “Сыйырсыҡ”, С.Әлибаевтың “Яҙҙы кем килтергән?” әҫәрҙәрендә ҡоштар.	1
25	М.Кәримдең “Һеңлемдең төшө” әҫәрендә тәбиғәттең уяныуы, миҙгелдәр алмашыныуы.	1
	Кырағай йәнлектәргә карата йылы мөнәсәбәт -2 сәғәт	
26	“Айыу менән бал ҡорттары” әкиәте. Ғ.Хисамовтың “Аҡъяурын сал бөркөт” әҫәрендәге образдарға характеристика.	1
27	Ғ.Хисамовтың “Аҡъяурын сал бөркөт” әҫәрендә бөркөт менән һунар итеү.	1
	Халыҡ яҙыусыһы – Мостай Кәрим - 2 сәғәт	
28	М.Кәримдең “Өс таған” повесында тәбиғәтте һаҡлау.	1

29	М.Кәримдең “Өс таған” повесындағы образдарға характеристика,дуҫлыҡ темаһы.	1
	Еңеүселәргә дан - 2 сәғәт	
30	Р.Ниғмәти “Еңеүселәргә дан”, А.Игебаевтың “Еңеү көнө” шиғырында Еңеү шатлығы.	1
31	В.Исхаковтың “Миҙал һәм малай” хикәйәһендә олатайҙар мираҫы..	1
	Тәбиғәт һәм беҙ - 2 сәғәт	
32	Р.Назаровтың “Тракторсы йыры” шиғырында хеҙмәт йыры.	1
33	З.Хисмәтуллиндың “Урман ҡунағы” әҫәрендә тәбиғәтте һаҡлау мөнәсәбәте.	1
	Йәмле йәй -1 сәғәт	
34	Йәмле йәй айҙары. Б.Рафиковтың “Йондоҙ яһаусы малай” хикәйәһендә бала-саҡ темаһы.	1

6-сы класс
(аҙнаһына 1 сәғәт)

№	Бүлектең, дәрестең темаһы	Сәғәт тәр һаны
	Уҡыу-белем шишмәһе-1 сәғәт	
1	Ә.Әхмәт-Хужаның “Алмаш үҫә” шиғырында мәктәп тормошо.	1
	Йырым минең - Башҡортостан – 1 сәғәт	
2	З. Биишеваның "Башҡортостан", Р. Ғариповтың" Дан һиңә, Башҡортостан" шиғырҙарында Ватанға дан йырлау.	1
	Уҙған ғүмер- ҡалған хәтер – 1 сәғәт	
3	Ә.Усманов «Башҡорттарҙың ғәскәри хеҙмәте” әҫәрендә яугир башҡорттар образы. Башҡорт халыҡ йыры «Ҡолой кантон».	1
	Ил һаҡлап, азатлыҡ даулап– 2 сәғәт	
4	М.Иҙелбаевтың “Хушлашыу”әҫәрендә С.Юлаев образы, азатлыҡ өсөн көрәшкән батырҙар.	1
5	С.Злобин.“Салауат Юлаев”.Әҫәрҙә кире образдар.	1
	Төньяҡ амурҙары - 2 сәғәт	
6	Я.Хамматовтың тормош юлы һәм ижады. "Төньяҡ амурҙары" романында тарихи шәхестәр.	1
7	Башҡорт халык йырҙары."Любизар" ,"Кутузов" йырҙарында тарихтың сағылышы.	1
	Утлы йылдар ауазы – 1 сәғәт	
8	Р.Солтангәрәевтың тормош юлы һәм ижады. "Осто бөркөт" повесында Мортазин һәм Калюжный образдары.	1
	Уралып ятҡан Уралтау – 2 сәғәт	
9	Башҡорт халыҡ йыры “Урал”да тыуған төйәккә мөхәббәт тойғоларының сағылышы.	1
10	Я.Хамматовтың “Бөртөкләп йыйыла алтын” романында ыңғай һәм кире образдар.	1
	Ағиҙелкәй алкын, һыуы һалкын – 2 сәғәт	
11	Башҡорт халыҡ йыры “Йәмле Ағиҙел буйҙары”. Әҫәрҙә Ағиҙел йылғаһының сағылышы.	1
12	Башҡорт халыҡ йыры “Йәмле Дим буйы”. Әҫәрҙә йәйге матурлыҡтың сағылышы. “Ағиҙел һәм Яйыҡ” риүәйәтенең тарихи яҙылышы.	1
	Тау башында балҡый бер ҡала – 2 сәғәт	
13	Өфө-Башҡортостандың баш ҡалаһы. Р.Янбулатованың *“Гүзәл Өфөм- баш ҡалам”* шиғырында баш ҡалаға дан йыры.	1
14	Тыуған ил темаһына инша “Башҡортостан-тыуған илкәйем”.	1

	Башҡорт йолалары – 2 сәғәт	
15	Башҡорт йолалары. А.Ҡобағошовтоң “Карға бутҡаһы тәмлеме?” әҫәрендә байрам күренештәре.	1
16	С.Агиштың “Ҡунаҡ һәм намыҫ” әҫәрендә башҡорттарҙың ғөрөф-ғәҙәттәре, йолаларының сағылышы.	1
	Башҡорт аштары – 3 сәғәт	
17	Милли аштар. Ҡ.Даяндың ”Башҡорт ҡымыҙы” шиғырында ҡымыҙҙың файҙаһы тураһында.	1
18	Башҡорт балы.	1
19	Башҡорт ҡорото. Бишбармаҡ әҙерләү ҡағиҙәләре.	1
	Әсәм теле- сәсән теле – 1 сәғәт	
20	Башҡорт теленең тарихы, ҡәҙере һәм әһәмиәте. З.Биишеваның “Башҡорт теле” шиғырында туған тел менән ғорурлыҡ хистәре.	1
	Башҡорттар китте һуғышҡа – 2 сәғәт	
21	Ҡ.Даяндың “Шайморатов генерал” йыры.	1
22	Ә.Бикчәнтаевтың “Бөркөт һауала үлә” әҫәрендә батырлыҡ темаһы.	1
	Башҡорт ауыҙ-тел ижады. – 3 сәғәт	
23	Башҡорт халҡының ауыҙ-тел ижадының традицион жанрҙары. “Урал батыр” әкиәтендә кешенең бөйөклөгө, тәбиғәт менән халыҡтың үлемһеҙлек темаһы.	1
24	Башҡорт халыҡ әкиәте “Алдар менән шайтан”. Әкиәттә зирәк Алдар образы.	1
25	Башҡорт халыҡ йыры “Ҡурай”. Әҫәрҙә ҡурай образы. “Ҡурай моңо” әкиәтендә еҙ ҡурайҙың сихри көсө.	1
	Боронғо әҙәби ҡомартҡыларыбыҙ - 1 сәғәт	
26	С.Юлаевтың “Бүгәсәүгә ҡушылып,ир-батырға ҡуш булып…”әҫәрендә тарихи осорға характеристика.	1
	Сәсәндәр ижады-2 сәғәт	
27	Сәсәндәр ижады тураһында.	1
28	Ҡобағош һәм Байыҡ сәсәндәр.	1
	Башҡортостандың халыҡ шағирҙары- 4 сәғәт	
29	Башҡортостандың беренсе халыҡ шағиры М.Ғафуриҙың тормош юлы һәм ижады.	1
30	М.Кәримдең тормош юлы һәм ижады. “Өсөнсө көн тоташ ҡар яуа” шиғырында һуғыштан ҡалған эҙҙәр.	1
31	Р.Ғариповтың “Аманат” ҡобайырында телдең әһәмиәте.	1
32	Р.Бикбаев. “Халҡыма хат” шиғырында авторҙың башҡорт халҡына мөрәжәғәте.	1
	Дуҫлыҡ менән көслөбөҙ- 2 сәғәт	
33	М.Кәримдең “Беҙҙең өйҙөң йәме” повесында балалар дуҫлығы.	1
34	Йыл буйына үтелгәндәрҙе ҡабатлау, йомғаҡлау.	1

7-се класс
(аҙнаһына 1 сәғәт)

№	Бүлектең, дәрестең темаһы	Сәғәт тәр һаны
	Халыҡ ижады. Әкиәттәр – 3 сәғәт.	
1	Халыҡ ижады тураһында. Хайуандар тураһындағы әкиәттәр. “Етем төлкө” әкиәте.	1
2.	Тылсымлы әкиәттәр.“Алтын алма”әкиәте. Әкиәттә ҡулланылған тылсымлы саралар.	1
3	Тормош –көнкүреш әкиәттәре.“Алтын тамсы”әкиәте.Әҙәбиәт теорияһы. Эпитет, гипербола, аллегория төшөнсәләре.	1
	Халыҡ хикәйәләре - 3 сәғәт	

4.	Риүәйәт һәм легендалар. Ер-һыу, ырыу-ҡәбилә тарихы. “Етегән йондоҙ”, “Ай менән Зөһрә“ риүәйәттәре. Легендала Зөһрәнең бәхетһеҙ яҙмышы.	1
5	Ырым-ышаныуҙарға ҡоролған риүәйәт һем легендалар. “Сыңрау торна” легендаһында тыуған ерҙе һаҡлау темаһы.	1
6	Тарихи, тормош –көнкүреш риүәйәттәре. “Бошман ҡыпсаҡ батыр”, “Ғилмияза” риүәйәттәре.	1
	Йырҙар, таҡмаҡтар -2 сәғәт	
7	Оҙон һәм ҡыҫҡа йырҙар. Йырҙарҙың тематикаһы, бүленеше. Тарихи йырҙар “Эскадрон”, “Урал”.	1
8	Таҡмаҡтар. Бейеү һәм уйын таҡмаҡтары, уларҙың башҡарылыу үҙенсәлектәре.	1
	Алтын көҙ – 2 сәғәт	
9	М.Тажиҙың “ Алтын көҙ”, Ф.Рәхимғолованың “Көҙ” шиғырҙарында көҙгө тәбиғәттең һүрәтләнеше.	1
10	И.Левитандың “Алтын көҙ” картинаһы буйынса эш.	1
	Уҡыу-белем шишмәһе – 2 сәғәт	
11	Р.Байбулатов “Күңел күҙҙәре”. Әҫәрҙә дуҫлыҡ темаһының сағылышы. Хәмзә һәм уҡытыусы, Уғатар ағай образдары.	1
12	Н.Мусин “Тайғаҡ баҫма”. Әҫәрҙә тоғролоҡ , намыҫ, әхлаҡ проблемалары.	1
	Дуҫлыкта – берҙәмлек – 3 сәғәт	
13	Р.Байбулатовтың “Һарыбай” әҫәренең идея - тематик йөкмәткеһе, төп геройҙарға хас сифаттар.	1
14	Е.Бикчәнтәев. “Бакенщиктар илаҡ булмай” хикәйәһе.	1
15	Әҫәрҙә ата һәм ул образдары, батырлыҡ темаһы.	1
	Хеҙмәте юҡтың – хөрмәте юҡ – 2 сәғәт	
16	М. Ғафури .” Гөлдәр баҡсаһында”. Шиғырҙа дуҫлыҡ һәм дошманлыҡтың ҡапма-ҡаршы һүрәтләнеше.	1
17	Ж.Кейекбаев. “Оморҙаҡ бабай”. Хикәйәнең идея-тематик йөкмәткеһе.Оморҙаҡ бабай образы.	1
	Башкортостан – ғәзиз ерем – 4 сәғәт	
18	Ә.Үтәбайҙың “Башҡортостан”, А.Игебаевтың “Онотманым һине,ауылым!” шиғырҙарында Тыуған ил образы.	1
19	М.Кәрим. ”Ҡайын япрағы тураһында”. Шиғырҙа ҡайын һәм япраk образдары.	1
20	К.Кинйәбулатованың “Һаумы, аk kыш!”, Ш.Бикҡоловтың “Урман” шиғырҙарында тәбиғәтте һүрәтләү саралары, ҡыш миҙгеленең һүрәтләнеше.	1
21	Ә.Әһлиуллин. “Биҙәкле сана”. Әҫәрҙә боронғо сана яһау һөнәренең сағылышы, дуҫлыҡ , татыулыҡ мотивтары.	1
	Ил намыҫы-ир күңелендә- 3сәғәт	
22	Ф.Аҡбулатованың “Атай икмәге” әҫәрендә Тыуған ил образы, Бөйөк Ватан һуғышының һүрәтләнеше.	1
23	В.Исхаҡовтың “Кеше күңеле- тәрән дарья” әҫәрендә һуғыш осоронда халыҡтың тылдағы хеҙмәте.	1
24	А.Баһуманов “Ҡайҙа һин , генерал?” Әҫәрҙең проблемаһы, һүрәтләнгән осор.	1
	Ғәзиздәрҙән-ғәзиз әсәләр – 3 сәғәт	
25	Г.Зәйнәшеваның “Йырлайым әсәйҙәр тураһында”,З.Алтынбаеваның “Әсә һүҙе” шиғырҙарында әсә образы.	1
26	Ф.Иҫәнғоловтың “Бер йомғаҡ май” әҫәрендә әсә һәм бала араһындағы мөнәсәбәттәрҙе баһалау.	1
27	Ә.Бикчәнтаев. “Яраланған бүре күҙҙәре”. Әҫәрҙә әсә һәм ҡыҙ образдары.	1
	Эх, күңелле яҙ килә – 3 сәғәт	
28	Р.Ниғмәтиҙең “Яҙ килде,яҙ”, Р.Ғариповтың “Һабантурғай”шиғырҙарында яҙғы тәбиғәттең матурлығы.	1
29	Һ.Дәүләтшинаның тормош юлы һәм ижады. ”Айбикә” повесында азатлыҡ өсөн көрәштең, ҡатын-ҡыҙҙарҙың рухи үҫешенең һүрәтләнеше.	1

30	Т.ү.Ҡ.Дәүләткилдиевтың ”Зәңгәр күлдәкле ҡыҙ” картинаһы буйынса эш.	1
	Тел -тере шишмә – 2 сәғәт	
31	Ҡ.Аралбай “Башҡорт теле”. Шиғырҙа туған телгә дан йыры.	1
32	М.Кәримдең “Оҙон-оҙаҡ бала саҡ” әҫәрендә әҙәп-әхлаҡ мәсьәләләре, образдарға характеристика.	1
	Йәмле йәй - 2 сәғәт	
33	М.Ғафуриҙың “Болон”, Х.Назарҙың ”Йәйге йәшен” шиғырҙарында йәйге тәбиғәт күренештәре.	1
34	Йыл буйына үтелгәндәрҙе ҡабатлау, йомғаҡлау.	1

8-се класс

(аҙнаһына 1 сәғәт)

№	Бүлектең, дәрестең темаһы	Сәғәт тәр һаны
	Мәктәп – белем шишмәhe! – 3 сәғәт	
1	С.Әлибай. “ Мәктәп юлы”. Шиғырҙа юл образы.	1
2	Н.Мусиндың “Һабаҡ” әҫәре. Әҫәрҙә хеҙмәт темаһы.	1
3	Р.Тимершиндың “Уйлап табыусы” әҫәрендә кешелек сифаттарының сағылышы.	1
	Халыҡ ижады – халыҡ хазинаһы – 2 сәғәт	
4	Ҡобайыр тураһында төшөнсә, төркөмдәре. “Ике сәсән” ҡобайырының идея-тематик йөкмәткеhe, образдары.	1
5	Лирик һәм дидактик ҡобайырҙар. “Сура батыр” ҡобайырының идея-тематик йөкмәткеhe, образдары.	1
	Көҙ – хеҙмәт һәм байлыҡ миҙгеле – 4 сәғәт	
6	З.Биишеваның “Көҙгө ямғыр”, Х.Назарҙың “Көҙгө көн. Болотло. Һалҡын.” шиғырҙарында Башҡортостан тәбиғәте.	1
7	Р.Ханнановтың “Икмәк ҡәҙере” әҫәре. Әҫәрҙә игенсе хеҙмәте, икмәккә һаҡсыл ҡараш.	1
8	Р.Өмөтбаев. “Әмир баҫыуы”. Әҫәрҙә һуғыш йылдарында ябай халыҡтың фиҙакәр хеҙмәте, тыл менән фронттың берҙәмлеге.	1
9	Р.Өмөтбаевтың “Әмир баҫыуы” әҫәрендә образдар системаһы.	1
	Башкортостан – алтын бишегем – 2сәғәт	
10	А.Игебаевтың “Башҡортостан илгенәм”, И.Кинйәбулатовтың “Дуҫлыҡ төйәге” шиғырҙарында Башҡортостан, Тыуған ер образдары.	1
11	Н.Нәжми. “Өфө йүкәләре”. Шиғырҙа баш ҡалаға дан йыры.	1
	Салауат батыр – ир ине – 4 сәғәт	
12	“Салауат батыр” ҡобайырының идея-тематик йөкмәткеhe. Ф.Күзбәковтың “Яу ораны бит һин, Салауат ” шиғырында Салауат образы.	1
13	Ф.Рәхимғолова.“Салауат”. Шиғырҙа илен, халҡын һөйөүсе, ирек өсөн көрәшеүсе батыр образы.	1
14	Я.Хамматов.“Салауат” романы. Әҫәрҙә батыр үҫмер образы. Тарихи осорға характеристика.	1
15	А.Лежневтың “Салауатты ҡулға алыу” картинаһы буйынса инша.	1
	Ҡыш – 3 сәғәт	
16	Ш.Бабичтың “Ҡышҡы юлда”, Ф.Рәхимғолованың “Ҡыш” шиғырҙарында ҡышҡы тәбиғәтте тасуирлау алымдары.	1
17	Б.Рафиковтың “Бүреләр” әҫәрендә аслыҡ темаһы, образдарға характеристика.	1
18	И.Теләүембәтовтың “Маралым таңы” әҫәрендә кешеләрҙең тәбиғәткә мөнәсәбәте.	1
	Данлы йылдар, шанлы йылдар – 4 сәғәт	
19	М.Кәримдең тормош юлы һәм ижады.“Үлмәҫбай” поэмаһында Үлмәҫбай, Теребай образдары.	1
20	М.Кәримдең “Үлмәҫбай”поэмаһында башҡорт яугирҙарының батырлығы.	1

21	Н.Ғәлиевтың “Яуҙан ҡайтҡан ҡурай” әҫәрендә башҡорт ҡурайының әһәмиәте.	1
22	Р.Өмөтбаевтың “Генерал Кусимов” әҫәрендә башҡорт атлыларының ҡаһарманлығы.	1
	Әсәйем-күңел ҡояшым – 3 сәғәт	
23	Ш.Биҡҡол. “Әсәйемдең кәңәштәре”. Шиғырҙа әсә кәңәштәренең әһәмиәте.	1
24	Т.Ғиниәтуллин. “Әсә һәм бала” әҫәрендә әсә һәм бала образдары, әсәнең аҡланмаған өмөттәре.	1
25	“Әсәйем-күңел ҡояшым” темаһына инша	1
	Әҙәп барҙа – иман бар – 2 сәғәт	
26	Х.Назар. “Өс һүҙ”. Шиғырҙың төп идеяһы. М.Ямалетдиновтың “Иман” хикәйәһендә әҙәплелек сифаттары.	1
27	З.Ғәлимов“Ялан сәскәләре”. Әҫәрҙә матур ғаилә мөнәсәбәте.	1
	Шаулап, гөрләп яҙ килә – 2 сәғәт	
28	Р.Ғариповтың “Яҙғы йыр” шиғырында йәнле тәбиғәт.	1
29	Р.Сафиндың “Аяҡһыҙҙар бейеүе” шиғырында һуғыштан һуңғы ауыр осор.	1
	Ай, Уралым, Уралым! – 3 сәғәт	
30	Ҡ.Аралбайҙың “Ер тураһында ете һүҙ”, Б.Бикбайҙың “Ер” шиғырҙарында ерҙе һаҡлау, ер өсөн көрәш проблемалары.	1
31	Ж.Кейекбаев.“Урал тураһында ҡобайыр”. Әҫәрҙә Уралдың сал тарихы.	1
32	Н.Мусиндың “Һуңғы солоҡ” романының төп идеяһы, проблемаһы.	1
	Йәй – 2 сәғәт	
33	Ф.Рәхимғолованың “Бал ҡорто һәм күбәләк “,Ш.Янығбаевтың “Тегәнәк” әҫәрҙәрендә кеше тормошонда тәбиғәттең, үҫемлектәрҙең ярҙамы.	1
34	Р.Солтангәрәевтың “Һуңғы һунар” әҫәрендә нәфселек һәм намыҫлылыҡ проблемалары, дуҫлыҡ темаһы.	1

9-сы класс

(аҙнаһына 1 сәғәт)

№	Бүлектең, дәрестең темаһы	Сәғәт тәр һаны
	Тере шишмәләр- 2 сәғәт	
1	Р.Ғариповтың “Тел”, Р Мифтаховтың “Мираҫ”шиғырҙарында телгә һөйөү.	1
2	Б.Бикбайҙың “Тере шишмәләр”хикәйәһендә күп тел белеүҙең әһәмиәте.	1
	Кендегемде киҫкән ер- 3 сәғәт	
3	Ҡ.Шафиҡованың “Тыуған яҡ”,Р.Мифтаховтың “Күрҙем һине”шиғырҙарында тыуған яҡҡа һөйөү темаһы.	1
4	М.Әбсәләмовтың “Йомағужа тирәктәре” хикәйәһендә кеше ғүмеренең сағылышы.	1
5	З.Вәлиди Туған. Тыуған төйәгемдә.	1
	Төйәк булған тыуған ер- 3сәғәт	
6	Ф Аҡбулатова.Тәбиғәт беҙҙең ярҙамға мохтаж(белешмә).	1
7	А.Ғарифуллинаның”Гөрләүек”, З.Алтынбаеваның“Балан”шиғырҙарында тәбиғәт һүрәтләнеше.	1
8	М.Кәримдең “Айыу мажараһы”хикәйәһе.	1
	Данлы тарих - 3 сәғәт	
9	Ә.Бейеш”Башҡорт халҡының тарихы һәм азатлыҡ көрәше”.	1
10	Ш.Бабич. «Халҡым өсөн» шиғырында халыҡҡа дан йыры.	1
11	Роман тураһында төшөнсә. Б.Рафиков. Һөйәнтуҙ фажиғаһы”(романдан өҙөк).	1
	Рухи тамырҙарыбыҙ-3 сәғәт	
12	«Урал батыр”(эпостан өҙөк).	1
13	Башҡорт шәжәрәләре.	1
14	М.Аҡмулла ижады. “Шиһабетдин Мәржани” мәрҫиәһе.	1

	Ир-егеткәй менән ат башы-3 сәғәт	
15	С. Ярмуллин. Башҡорт аты.	1
16	Т.Ғиниәтуллиндың «Буян» хикәйәһендә кешеләрҙең аттарға мөнәсәбәте.	1
17	Ғ.Вәлиуллиндың “Ҡәлғә хужаһы һәм тотҡон” белешмәһендә тарихи факттар.Повесть тураһында төшөнсә.	1
	Байрам,байрам-2 сәғәт	
18	Байрамдарыбыҙ тарихынан.	1
19	Д.Мәһәҙиев. Науруз байрамы.	1
	Уралымда үҫкән ,ай,курайым-2 сәғәт	
20	Ҡ.Аралбаев. Мәшһүр ҡурайсы.	1
21	Ш.Бабичтың “Ҡурайҡайға”шиғырында ҡурайҙың халыҡ тарихында уйнаған роле.Әҙәбиәт ғилеме тураһында төшөнсә.	1
	Ватанға хеҙмәт-изге бурыс-3 сәғәт	
22	Р.Мифтаховтың“Ҡалҡан”,Р.Назаровтың “Һалдат”шиғырҙарында Ватанға хеҙмәт итеүҙең һүрәтләнеше.	1
23	Ә.Үтәбайҙың “ Һаҡмар һыуы аға бит”әҫәренең идея- тематик йөкмәткеһе.	1
24	Ә.Үтәбайҙың “ Һаҡмар һыуы аға бит”әҫәрендә Ғәбделбарый образына характеристика.	1
	Айға ла ғына,көнгә тиңләмәйем-3 сәғәт	
25	И.Кинйәбулатов.Һеҙҙең йәшәү менән.Кешелек тормошонда ҡатын-ҡыҙҙарҙың роле.	1
26	Р. Мифтаховтың «Әсә» шиғырында әсәйҙәргә дан йыры.	1
27	Инша «Минең әсәйем».	1
	Мәңгелек ут- 3 сәғәт	
28	Хаталар өҫтөндә эш. Н.Нәжми.Ҡайтманығыҙ тыуған ерҙәргә.Әҫәрҙә һуғыш темаһы.	1
29	М.Кәримдең “Малайҙар”хикәйәһенең йөкмәткеһе. Анастас менән Младен образдарына характеристика.	1
30	Үтелгән темалар буйынса контроль һорауҙарға яуаптар.	1
	Берҙәмлек-мәңге һаҡлар хазина-3 сәғәт	
31	Башҡортостан халыҡтары.	1
32	Н.Нәжми. Дан иле,яҙ иле...	1
33	Йомғаҡлау.	1

Уҡыу-методик әҙәбиәт

1. Хажин В. И., Вилданов Ә. Х., Аҡҡужина Ф. Ә., Ҡарабаев М. И., Әминева З. Р. Башҡорт теле һәм әҙәбиәте. Уҡытыу рус телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларында туған (башҡорт) телен һәм әҙәбиәтен өйрәнеү буйынса 5-се класс өсөн дәреслек — Өфө: Китап, 2020. — 296 б.

2. Хажин В. И., Вилданов Ә. Х., Аҡҡужина Ф. Ә., Ҡарабаев М. И., Әминева З. Р. Башҡорт теле һәм әҙәбиәте. Уҡытыу рус телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларында туған (башҡорт) телен һәм әҙәбиәтен өйрәнеү буйынса 6-сы класс өсөн дәреслек — Өфө: Китап, 2020. — 340 б.

3. Хажин В. И., Вилданов Ә. Х., Аҡҡужина Ф. Ә., Ҡарабаев М. И., Әминева З. Р. Башҡорт теле һәм әҙәбиәте. Уҡытыу рус телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларында туған (башҡорт) телен һәм әҙәбиәтен өйрәнеү буйынса 7-се класс өсөн дәреслек — Өфө: Китап, 2020. — 296 б.

4. Хажин В. И., Вилданов Ә. Х., Аҡҡужина Ф. Ә., Ҡарабаев М. И., Әминева З. Р. Башҡорт теле һәм әҙәбиәте. Уҡытыу рус телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларында туған (башҡорт) телен һәм әҙәбиәтен өйрәнеү буйынса 8-се класс өсөн дәреслек — Өфө: Китап, 2020. — 280 б.

5. Хажин В. И., Вилданов Ә. Х., Аҡҡужина Ф. Ә., Ҡарабаев М. И., Әминева З. Р. Башҡорт теле һәм әҙәбиәте. Уҡытыу рус телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларында туған (башҡорт) телен һәм әҙәбиәтен өйрәнеү буйынса 9-сы класс өсөн дәреслек — Өфө: Китап, 2017. — 268 б.

Һүҙлектәр

6. Аҙнағолов Р. Ғ. Башҡорт-рус, рус-башҡорт мәктәп һүҙлеге. - Өфө: Китап, 2018. — 608 б.

7. Саяхова Л. Г. Русско-башкирский иллюстрированный тематический словарь - Уфа: Китап, 1998. — 303 с.

8. Саяхова Л. Г., Ураксин З. Г., Асадуллина Ф. Ф., Сахапова З. Г. Русско-Башкирский учебный словарь. — Уфа: Китап, 2011. — 452 с.

9. Саяхова Л. Г., Усманова М. Г. Русско-башкирский, башкирско-русский учебный словарь (с грамматическим приложением). — Өфө: «Эдвис» уҡыу-методик үҙәге. — 2011. — 265 с.

Мәғлүмәт ресурстары

10. Башкирская энциклопедия // URL: http:w.bashenc.ru (дата обращения 08.07.2022).

11. Башкирские народные сказки // URL: http://skazkoved.ru/index.php?fid=1&sid=49 (дата обращения: 08.07.2022).

12. Башкирское издательство «Китап» имени Зайнаб Биишевой // URL: http:w.kitap-ufa. ru (инеү датаһы: 08.07.2022).

13. Башҡорт көйҙәре, йырҙары (башҡорт көйҙәре һәм йырҙары) // URL: http:allmuz.org/melody (инеү датаһы: 08.07.2022).

14. Веб-ресурс «Online Башкирский язык» // URL:https://region.бспу/ (инеү датаһы: 08.07.2022).

15. Веб-ресурс для самостоятельного изучения башкирского языка «Интерактивный башкирский» // URL: https://bashlang.ru (дата обращения: 08.07.2022).

16. Балаларға белем биреү Интернет-порталы «Балалар» // URL: https://balalar.org/ (инеү датаһы: 08.07.2022).

17. «Тамыр» балалар һәм йәштәр телеканалы СЬЮ ТРК «Башҡортостан» URL:http:tv-rb.ru/ (инеү датаһы: 08.07.2022).

18. Информационный портал Республики Башкортостан // URL: https://www.bashkortostan.ru/ (дата обращения: 08.07.2022).

19. Культурный мир Башкортостана URL: http:ebook.bashnl.ru (инеү урыны 08.07.2022).

20. Международная система дистанционного обучения башкирскому языку (дата обращения 08.07.2022).

21. Мобильное приложение«IQБАЛА БАШ»// URL:https://#bashlang.ру (дата обращения : 08. 07. 2022).

22. Мобильное приложение«Башкирский филворд»// URL: https://bashlang.ру (дата обращения : 08.07.2022).

23. Мобильное приложение«Самоучитель по башкирскому языку»// URL:https://play.google.com/store/apps/details?id=com.bashkirteacher&hl=your&gl=US (дата обращения: 08.07.2022).

24. Мобильное приложение«СӘЛӘМ»// URL: https://bashlang. ru (дата обращения: 08.07.2022).

25. Башҡортостан Республикаһының Милли электрон китапханаһы URL: http:ebook.bashnl.ru (инеү мөмкинлеге 08.07.2022).

26. Рус-башҡорт онлайн-һүҙлеге // URL: http:http:huzlick.bashqort.com/ (инеү мөмкинлеге 08.07.2022).

27. Самоучитель башкирского языка //URL:http: leph. bashedu. ru/ publications/samouchitel.pdf (дата обращения: 08.07.2022).